

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Lekens betydelse som pedagogiskt redskap

Anders Nilsson, Diana Grumic

Examensarbete: LAU370

Handledare: Åke Lennar

Examinator: Monika Mondor

Rapportnummer: VT10-2611-092

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Lekens betydelse som pedagogiskt redskap

Författare: Anders Nilsson, Diana Grumic

Termin och år: VT-10

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen, IPD

Handledare: Åke Lennar

Examinator: Monika Mondor

Rapportnummer: VT10-2611-092

Nyckelord: Lek, barn, fantasi, kreativitet, samspel, pedagoger, sociokulturellt perspektiv, fri lek, styrd lek, förskola

Sammanfattning:

Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka hur pedagogerna inom förskolan ser på leken och vad leken har för betydelse för barnens utveckling inom förskolan.

Metod

Vi har valt att använda oss av intervjuer och observationer, för att vi anser att dessa är kvalitativa metoder som passar för att undersöka hur pedagoger använder sig av leken inom förskolan. Intervjufrågorna ställdes både till förskollärare och till barnskötare inom förskolan.

Resultat

I vårt resultat framgick det att pedagogerna på förskolorna ansåg att leken var viktig och menade att man bör arbeta utifrån leken då de anser att den är en viktig del i barns utveckling. De menade att leken bör ses som en central och viktig del och man bör ge barnen utrymme till att leka, samt att uppmuntra barnen till det. Synen på leken var liknande för samtliga intervjuade pedagoger, och de menade att leken ger barnen tillfällen att öva sig på det sociala samspelet, språket, motorik med mera. Leken ansågs, enligt pedagogerna, vara grunden till barns utveckling av fantasi och kreativitet.

Relevans för läraryrket

Som pedagog i förskolan är det viktigt att man är medveten om hur man använder sig av leken, och att man arbetar på ett sådant sätt som främjar barnens utveckling genom leken. Studien visar att de pedagoger som ingick i undersökningen hade en god framförhållning till leken. Genom att arbeta med leken som utgångspunkt stimulerar man barns kreativa förmåga, och de får utrymme att bearbeta sina upplevelser. Denna möjlighet ger barnen en större chans att förstå sin omvärld. Genom att uppmuntra barnen till att bearbeta sina tidigare upplevelser ger man dem en möjlighet att erövra ny kompetens utifrån sina egna förutsättningar.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte och frågeställningar.....	2
2.1	Frågeställning.....	2
3	Teoretisk anknytning och litteraturgenomgång.....	3
3.1	Vygotskijs sociokulturella teori.....	3
3.2	Sociokulturell teori.....	3
3.3	Den närmaste utvecklingszonen.....	4
3.4	Piagets kognitiva teori.....	4
3.5	Skillnader och likheter mellan Piagets och Vygotskijs teorier.....	5
3.6	Daniel Sterns teori.....	5
3.7	Urie Bronfenbrenners teori.....	6
3.8	Dion Sommers teori.....	6
3.9	Utvecklingspedagogik.....	7
3.10	Litteraturgenomgång.....	7
	Vad är lek?.....	8
	Fri lek.....	9
	Styrd lek.....	9
	Samspel.....	10
	Fantasi och kreativitet.....	11
3.11	Styrdokument.....	11
	Läroplanen för förskolan 1998.....	11
4	Metod.....	13
4.1	Intervju.....	13
4.2	Observation.....	14
	Observationsteknik.....	14
	Strukturerad observation.....	14
	Ostrukturerad observation.....	15
4.3	Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	15
5	Resultat.....	16
	Beskrivning av förskolorna.....	16
	Informanterna.....	17
	Sammanfattning av intervjuer.....	17
5.1	Sammanfattning av observationer.....	18
	Inomhuslek.....	18
	Utomhuslek.....	19
6	Diskussion.....	21
6.1	Pedagogernas syn på leken.....	21
6.2	Social kompetens, samspel och språk.....	21
6.3	Pedagogernas roll vid leken.....	22
6.4	Fri och styrd lek.....	23
6.5	Bronfenbrenner.....	23
6.6	Förväntningar vid arbetets start.....	25
6.7	Leken sett ur ett historiskt perspektiv.....	25
6.8	Kommande styrdokument.....	26
6.9	Kritisk granskning.....	26
6.10	Förslag till fortsatt forskning.....	27
6.11	Slutreflektion.....	27
7	Referenser.....	29
7.1	Böcker.....	29

7.2 Elektroniskt material	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Skolverket	30
8 Bilagor	1
8.1 Frågor till intervjun	1
8.2 Information till Föräldrar	2
8.3 Information till pedagoger	3
8.4 Bronfenbrenners modell.....	4

1 Inledning

Lek är en viktig del i barns liv. Med hjälp av leken lär de sig hantera och bearbeta vardagliga situationer som att samspela med andra och utveckla sin sociala förmåga. Barns lek är inte bara ett minne av de upplevda, utan en vidareutveckling av det tidigare upplevda i kombination med den nya kunskapen som utgör den kreativa processen. Leken ger barnen tillfällen att utvecklas socialt, emotionellt/känslomässigt, fysiskt/motoriskt och intellektuellt. Med hjälp av leken kan barn lära sig saker på ett lustfyllt och roligt sätt. Vår huvudfokus genom detta arbete är att uppmärksamma pedagogers syn på leken, och hur de arbetar med den. Det finns barn som inte har förstått lekkoderna och därför har de problem med den sociala gemenskapen med andra barn och vuxna. Vi vill därför undersöka hur pedagogerna med hjälp av leken hjälper dessa barn in i gemenskapen. För att ta reda på hur pedagogerna går tillväga med detta kommer vi att genomföra intervjuer och observationer på olika förskolor.

Vi anser att det finns en rad olika teorier att utgå ifrån som fokuserar på leken. Vi har valt att lägga fokus på de sociokulturella teorierna, vi kommer även att använda oss av Piagets och Sterns tankar då delar av deras teorier stämmer bra överens med vår undersökning. Om vi utgår från att lekarna är socialt konstruerade och faktiskt inbjuder till gruppgemenskap där många barn kan delta samtidigt, då vill vi använda oss av det sociokulturella perspektivet av lärandet då detta är en central del av vårt arbete.

Vi kommer i detta arbete att jämföra den spontana leken med den mer lärarstyrda leken, samt utomhusleken. Vi kommer även att intervjua pedagoger. Med pedagoger menar vi både förskollärare och barnskötare, inom förskoleverksamheten för att få deras syn på leken, och lekens betydelse i stort. Vi hoppas på att få en större inblick i hur pedagoger ser på lekens betydelse och hur de väljer att arbeta med leken i sitt arbete. Förskolorna ligger i olika miljöer, en typisk landsort kontra stadsmiljö. Vi vill se vad som skiljer dessa åt i det valda ämnet. Vi vill se hur pedagogerna arbetar med leken i den pedagogiska miljön för att jämföra dem och se vad det finns för likheter och eventuella skillnader mellan pedagogerna i olika områden.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att få en överblick på hur de pedagoger som deltagit i undersökningen ser på leken och hur de använder lek som ett pedagogiskt verktyg i sin verksamhet. Vi vill studera och ”lyfta” leken och dess betydelse för barnens utveckling. På det sättet vill vi fördjupa vår kunskap kring ämnet då vi anser att leken är viktig för barns lärande i stort. Med hjälp av leken kan barn lära sig saker på ett lustfyllt och roligt sätt.

2.1 Frågeställningar

- Vad har leken för betydelse för barnens utveckling och lärande inom olika områden, som t.ex. barnens utveckling av språk, samspel, social kompetens, motorik m.m.?
- Uppmuntrar pedagogerna till leken, eller är den mer begränsad till att bara ske vid speciella tillfällen? Vad är deras förhållningssätt?
- Skiljer sig pedagogerna i förskolan åt i synen på lekens betydelse? Både från varandra och på de olika verksamheterna.

Vi har valt att utgå från dessa frågor då vi anser de vara relevanta för vårt kommande läraryrke. Detta är frågor som vi känner är viktiga att lyfta fram och har därför valt att begränsa oss till dessa. Vi har själva ett stort intresse för leken och dess betydelse för barns utveckling, och vill i vår blivande roll som pedagoger arbeta utifrån lekens betydelse för barnens utveckling. Vi vill med vår undersökning se hur de tillfrågade pedagogerna förhåller sig till leken.

3 Teoretisk anknytning och litteraturgenomgång

I denna del kommer vi att behandla den litteratur och de olika teorier som vi anser har betydelse för vår analys av leken. Vi delar upp detta i olika delar där vi bland annat knyter an till Vygotskij som är en av förgrundsgestalterna inom den moderna forskningen om lekens betydelse. Vi kommer även att ta upp Piagets och Sterns synsätt på leken. Vi har dessutom valt att ta med Bronfenbrenners tankemodell då han påpekar vikten av närmiljön för barns utveckling. Vidare tar vi upp Sommers teori om det kompetenta barnet, samt utvecklingspedagogiken. I slutet av kapitlet beskriver vi lekens roll i den fria och den styrda leken, samspel, fantasi och kreativitet samt vad förskolans uppdrag är enligt Läroplanen (Lpfö- 98).

3.1 Vygotskijs sociokulturella teori

Lev S Vygotskij (1896 – 1934) föddes i Vitryssland i slutet av 1800-talet. Han studerade juridik, filosofi och historia. Efter hand började han dock intressera sig för psykologisk forskning och blev en av förgrundsgestalterna inom den moderna forskningen av psykologi. Vygotskijs teorier har på senare år fått en större genomslagskraft gentemot andra teorier angående lekens betydelse för barns utveckling. I Vygotskijs teorier utgör social medverkan själva utgångspunkten för lärande och utveckling. Hans tankar om det sociokulturella perspektivets möjligheter för ett gemensamt lärande bidrar till att se leken som en social aktivitet där barn lär sig gemenskap med varandra. I leken flödar fantasin för barnen och Vygotskij menar att fantasin är ett viktigt medel för barn att förstå verkligheten (Lindqvist, 1999).

3.2 Sociokulturell teori

Det sociokulturella perspektivet utgår från en konstruktivistisk syn på hur lärandet sker, där det läggs stor vikt på att kunskapen utformas utifrån ett gemensamt samspel och inte genom individuella handlingar. Det är den sociala omgivningen och kulturen som är det mest avgörande i detta perspektiv för hur individens lärande och utveckling sker. Ett av de centrala elementen inom det sociokulturella perspektivet är att lärande har med relationer att göra och lärande sker genom deltagande och genom deltagarnas samspel.

Inom det sociokulturella perspektivet ses således lärandet som en social praktik. Tillsammans med andra lär människan sig att få en bättre förståelse för andras tankar och man kan på så sätt ta hänsyn till varandra, vilket i sin tur leder till att man kan fungera bättre i grupp. Teoretikerna John Dewey, Georg Herbert Mead, Lev S Vygotskij och Mikhail Bakhtin stod för en pragmatisk syn på kunskap. De menar att kunskapen konstrueras genom praktiskt aktivitet där människor tillsammans samarbetar inom en kulturell gemenskap (Dysthe, 2001).

Barn lär sig att bearbeta sin verklighet och omvärld genom leken. Detta kan ske i de gemensamma mötena med andra. Dysthe nämner att ”det sociokulturella perspektivet visar tydligt att viljan att lära beror på upplevelsen av meningsfullhet, vilket i sin tur beror på om kunskap och lärande betraktas som viktiga i de grupper man ingår.” (Dysthe, 2001: 39)

3.3 Den närmaste utvecklingszonen

Den närmaste utvecklingszonen är ett begrepp i studiet av inlärningsprocesser, för att bland annat förstå lärande i gemensamma aktiviteter där varje deltagare har olika ansvar beroende på sin individuella expertis. Vygotskij menar (enligt Lillemyr, 2002) att den närmaste utvecklingszonen visar vad barnet kan klara av med hjälp av andra sin omgivning. Man kan se den närmaste utvecklingszonen genom leken där barnens sociala utveckling sker genom samspelet med sina lekkamrater, och de lekar man ägnar sig åt. Ett barn som t.ex. bygger med klossar kan själv lägga dessa i en hög, men tillsammans med andra eller samma barn kan de bygga upp ett torn.

Genom att ta del av andras kunskaper om byggandet vidgar barnet sina vyer och gör det till sitt egna. Det viktiga är vad barnet kan klara på egen hand och vad han eller hon kan åstadkomma med stöd från en vuxen eller ett barn som kommit längre. Denna hjälp från både vuxna och barn hjälper barnet att utveckla sin självständighet. Det som barnet kan göra med assistans kommer det att senare kunna göra ensam. Denna hjälp från både vuxna och barn hjälper barnet att utveckla sin självständighet. I den närmaste utvecklingszonen är lärandet något som ständigt utvecklas och som aldrig kan ses som helt färdigutvecklat. Vygotskij menar vidare att det finns två nivåer i barns utveckling. Den första handlar om barnets självständighet och den andra handlar om barnets behov av vuxnas stöd. Dessa nivåer går in i varandra och bildar en helhet i barns utveckling (Lillemyr, 2002).

3.4 Piagets kognitiva teori

Jean Piaget (1896 – 1980) föddes i Schweiz. Han skaffade sig tidigt en doktorsexamen i biologi och intresserade sig senare för psykoanalys som på den tiden var en relativt ny vetenskap. Med bakgrund av sitt intresse för psykoanalysen valde han att se utvecklingen hos barn som något biologiskt betingat. Utifrån de tankarna kom han att se benämningar som *assimilation* och *ackommodation* som två viktiga delar i utvecklingen. Dessa termer används oftare inom biologin än inom pedagogiken, och passade därför väl in i Piagets tankemönster. *Assimilation* kan medföra att de saker man lärt sig kan utvecklas vidare i samspel med andra då de ska passa in i nya sammanhang och situationer. *Ackommodation* innebär däremot att det man lärt sig innan inte längre fyller samma funktion som det gjort tidigare. Istället behöver man ny kunskap för att komma vidare i utvecklingen. Båda behövs dock i samspel med varandra för att ny utveckling ska ske (Piaget, 2008).

Piaget ansågs länge vara ledande inom forskningen av barns utveckling och lärande. Han var inte intresserad av leken i sig men kom att studera den mer ingående eftersom han såg att leken påverkade tankens utveckling. Piaget har lagt grunden för de utvecklingsfaser som varit till grund för de skolsystem som används runt om i världen.

Till skillnad från Vygotskijs syn på att barn utvecklas i samspel med andra menar Piaget att barnet utvecklas från ett egocentriskt tillstånd. Med detta menade han dock inte att barnet är självupptaget, utan att barnet enbart uppfattar saker utifrån sin egen ståndpunkt. Piaget menar att barn först i förskolåldern lär sig se ur andras perspektiv (Säljö, 2000). Piaget menar vidare att den kognitiva utvecklingen äger rum när barnet anpassar sig till den rådande omgivningen. Det kan ske genom att barnet tolkar situationen utifrån sina tidigare erfarenheter, alternativt genom att ta in den nya erfarenheten och omvärdera den till sin egna kognitiva uppfattning. Piagets teorier om den kognitiva utvecklingen omfattade även en stadieteori, där han ville påvisa att utvecklingen för barn sker vid olika stadier i deras tidiga liv. Piaget menar att utvecklingen är biologisk och därför placeras den kognitiva utvecklingen i ett åldersschema. Han delar in det i fyra olika stadier. Vi kommer i denna uppsats bara att lägga fokus på de två

tidigaste. Anledningen till detta är att vi inriktar oss på de tidigare åldrarna förskolan. Övergången från ett stadium till ett annat sker successivt i barns utveckling enligt Piagets stadieteori.

Det tidigaste stadiet kallar han det *sensomotoriska stadiet* som inträffar mellan 0-2 års ålder. I det stadiet menar han att ursprunget till leken finns, då barnets förmåga att skapa föreställningar och dra slutsatser av de samband som uppstår. Det andra stadiet kallas för *pre-operationella* stadiet och inträffar vid 2-7 års ålder. Vi kommer inte gå in djupare på dessa då vår fokus inte grundar sig på Piagets utvecklingsstadier. De är dock viktigt att nämna dem i sammanhanget, då de illustrerar att utveckling sker i olika stadierna.

3.5 Skillnader och likheter mellan Piagets och Vygotskijs teorier

En av de största skillnaderna mellan Piaget och Vygotskij är deras syn på utvecklingspsykologin. Piaget menar att människans intellekt når ett stadium där det är färdigutvecklat och börjar i vuxen ålder att avta (Säljö, 2000). Han menar att utvecklingen hos människan har en biologisk begränsning över vad den kan lära sig. Vygotskij menar däremot att utvecklingen hos individen inte har någon yttre gräns för hur mycket den kan utvecklas. De redskap och hjälpmedel (artefakter) människor använder sig av gör att utveckling ständigt sker hos varje individ när dessa artefakter, till exempel miniräknare i matematiska kontexter, kan användas i nya sammanhang. Detta är något man kan applicera direkt på de utvecklingsförhållanden som råder hos barn. Då utvecklingen ständigt sker inom en rad olika områden i vår värld gäller det att som människa anpassa sig efter de rådande normerna.

Barn kan oftast snabbt ta till sig nya kunskaper om hur saker och ting fungerar och genom detta utvecklas både deras intellekt och deras kunskap om de nya artefakterna. Barn ställs ständigt inför nya utmaningar där de ska lösa uppgifter med hjälp av olika verktyg.

Vilka dessa hjälpmedel är beror på vad det är för kulturell miljö barnet befinner sig i, och vilka förhållanden som för närvarande råder i den närmiljö de lever i. Piaget menar dock att det finns en begränsning i vad människan klarar av att ta in, speciellt barn vars utveckling han delar in i olika faser (se 3.4), och dessa anser han är åldersrelaterade. Både Vygotskij och Piaget är dock eniga om att barn, så väl som vuxna lär sig genom, och på grund av, samspel med andra individer.

3.6 Daniel Sterns teori

En senare forskare som har intresserat sig för barns utveckling är Daniel Stern som föddes 1934. Han är en amerikansk psykiater och psykoterapeut. Han har genom sitt arbete bidragit till en förändrad syn på den tidiga utvecklingen hos människan. Stern är en av de främsta forskarna inom självpsykologin. De idéer Stern förespråkar lägger fokus på självets utveckling i relation till den andre. Det centrala i hans teori är att han anser att det sociala samspelet börjar redan vid födseln, han menar vidare att spädbarnet är kapabel till självständigt tänkande och har en fri vilja. Han menar att spädbarnet redan från början är kompetent (Jerlang, 2008). Enligt Stern märks det tydligt bland annat genom spädbarns styrning av blicken. Med hjälp av blicken kan barnet själv söka kontakt med den vuxne. Detta uppmärksammas redan vid skötbordet då den vuxne samspekar med barnet genom att tala till barnet. Stern hämtar inspiration ifrån bland annat Piaget, men han anses inte ha en kognitivistisk grundsyn, då han är mer inriktad på den sociokulturella traditionen. Han väljer dock att använda sig av flera olika teorier och inriktningar eftersom han anser att man inte behöver låsa sig vid en teori, utan kan ta till sig delar av den och kombinera med andra. Stern har i sin teori hävdat att barnet i ett tidigt stadie utvecklar känsla av ett själv, långt innan

barnet kan tänka symboliskt och har tillägnat sig språket (Stern, 2000). Sterns teori inriktar sig på att undersöka spädbarnets ensidiga upplevelse av sitt egna sociala liv.

3.7 Urie Bronfenbrenners teori

Urie Bronfenbrenner (1917 – 2005) är en amerikansk psykolog som menar att barns utveckling måste ses i ett större sammanhang, där man bör ta hänsyn till både uppväxtmiljön, biologiska faktorer samt psykologisk utveckling. Han kritiserar utvecklingspsykologin som bara ser barnet som en individ och menar att de inte tänker på den miljön och det sociala samspel barnet deltar i (Imsen, 2006). Han menar vidare att mycket av utvecklingspsykologin bygger på experiment där man studerat barns beteende i främmande situationer.

För att förstå barns utveckling måste man studera miljöaspekten av utvecklingsproblematiken. Man måste studera barn i de naturliga sammanhang där de hör hemma. Ett barn tillhör inte bara en miljö utan flera olika miljöer samtidigt. Därför måste vi anta att barn lär sig olika saker i olika miljöer. Bronfenbrenners ekologiska modell för uppfostringsmiljön (se bilaga 8.4) visar på hur de olika miljöerna är beroende av varandra och visar hur de hänger samman. Han tänker sig miljöerna som ett sammanhängande system där de påverkas av varandra. Längst in är *mikronivån* som består av de miljöer som individen omedelbart ingår i, så som familj, kamratskap, skola och grannar. Nästa nivå kallas för *mesonivå* och det är i denna nivå som flera miljöer och samspel studeras. Här studeras hur det som händer i en situation påverkar det som händer i en annan. *Exonivån* innefattar de miljöer som barnet inte själv är direkt inblandat i, men som ändå påverkar barnet. Detta kan bland annat vara föräldrarnas yrken. Arbetslivet påverkar barnet på ett sådant sätt att de inte förstår vad det går ut på utan förstår endast att föräldrarna är borta cirka 8 timmar om dagen. *Makronivå* består av de övergripande samhällsstrukturer som till exempel det politiska systemet, rättsväsendet och övriga rådande maktförhållanden.

På 2000-talet har barn- och ungdomspolitiken överlåtits på kommunerna, vilket i sin tur har öppnat för lokala variationer vad gäller barns och ungas möjligheter (Imsen, 2006). Man ska dock inte tolka Bronfenbrenners modell som att ”staten styr allt” även om den lätt kan misstolkas så. Fördelen med denna modell är att den synliggör de olika nivåerna som barnet ingår i.

3.8 Dion Sommers teori

En forskare som har hämtat inspiration utifrån Sterns teorier är Dion Sommer (född 1948). Sommer (2005) har tagit fasta på de delar som visar på att barnet redan från födelsen är kompetent, han skriver om det ”resilienta” (motståndskraftiga) barnet och menar att det inte finns något som bör anses vara ”normalt” utan utvecklingen för barn sker i samspel med andra. Hur denna utveckling sker beror på de närmiljöer barnet omfattas av. Det är här den vuxne spelar en stor och avgörande roll för barnet. Genom att se och uppmuntra barnet ger man dem en möjlighet att erövra ny kompetens utifrån sina egna förutsättningar. Sommer (2005) tar upp tre synsätt som används inom psykologin, den första är *kompetenser som potentialer* vilket innebär potentiella förmågor hos barnet som ännu inte har utvecklats. Detta innebär att människan har stora medfödda, men inte tillägnade möjligheter. Vid diskussioner om människosynen förekommer ofta detta kompetensperspektiv. Det andra synsättet heter *kompetenser som förvärvade förmågor* vilket innebär att barnet har tillägnat sig förmågor eller funktioner redan vid födelsen. Trots att vissa av dessa förmågor är något som redan finns vid födelsen är det allra flesta dock inlärd. Genom många övningar så utvecklar barnet sina motoriska, sociala och emotionella förmågor, dessa tillämpas dock inte samtidigt utan de tar snarare fram det relevanta vid den specifika situationen.

Det tredje och sista synsättet Sommer nämner är *kompetenser som utförande och prestationer* och innebär att begreppet kompetenser även kan användas om praktiska utföranden eller prestationer. Barns kompetensnivå utvärderas av vad ”de gör”. Man observerar barnets kompetens i den direkta handlingen.

3.9 Utvecklingspedagogik

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) tar upp teorin om utvecklingspedagogiken som ser barnet som kompetent. Denna teori är framtagen av Pramling som kan ses både som en teoretiker och praktiker. Pramlings teori lägger stor vikt på lärarens roll och menar att den vuxne har det övergripande ansvaret. Utvecklingspedagogiken har starka drag av Reggio Emilia. Inom utvecklingspedagogiken förväntas barnen att i samarbete med läraren och med varandra bestämma riktningen över vad som ska läras, även om lärarna ofta, efter att ha lyssnat på barnen, introducerar teman. Författarna lägger stor vikt vid lärarnas uppgift att rikta barnens tänkande och uppmärksamhet åt ett visst bestämt håll, nämligen läroplanens mål.

Metakognitiva samtal med barn är inom utvecklingspedagogiken en medveten strategi som har visat sig ha en effekt på barns förmåga att förstå saker på en mer avancerad och abstrakt nivå. Författarna försöker påvisa skillnaden mellan utvecklingspedagogiken och den barncentrerade pedagogiken som förskolan alltid har värnat om.

Utvecklingspedagogiken strävar efter att utveckla speciella värden och normer i en centralriktning. Inom denna teori finns det tydliga mål att sträva mot, i den barncentrerade pedagogiken är det helt och hållet barnets individuella erfarenheter som styr. Den vuxne möter barnet i den rådande situationen, det vill säga, man litar på att barnet självt upptäcker det som anses vara viktigt i situationen, medan man i den utvecklingspedagogiska teorin snarare ”leder” barnet i rätt riktning.

3.10 Litteraturgenomgång

Här behandlar vi vad litteraturen säger om leken. Vi går djupare in på lekens betydelse utifrån den litteratur vi tagit del av och synliggör vad läroplanen säger om leken.

Lek är något som har funnits i alla tider, och alla har vi någon gång lekt. Leken kan handla om olika saker beroende på vem man frågar och blir därför svårt att definiera som ett begrepp. Trots detta ter sig det som om många forskare beskriver den som lustfylld, frivillig och spontan. Alla verkar eniga om att leken är den viktigaste verksamhetsformen för barn.

Det är inte förrän på senare år som leken har betraktats som en viktig del i barns liv. Runt 1900-talet förändrades människans syn på leken. Detta beror till stor del på samhällets förändring. Vi har idag en förändrad syn både på barn och på deras lek. Förr i tiden hade barnen inte lika stor möjlighet att leva ut sin barndom, då man redan tidigt fick förbereda sig inför vuxenlivet. Nu för tiden har barn större möjligheter att faktiskt få vara barn. Idag väljer man att utgå från barnets perspektiv och man lägger större vikt på barns inflytande. Genom att ge barn tid för lek kan man utmana barnen till att spinna vidare på det de leker. På detta sätt kan man utgå från barnens intresse och på så sätt har man som vuxen barnet ”med sig”. Löfdahl (2004) skriver om hur forskningen kring leken har ändrat inriktning. Tidigare har forskningen haft större fokus på vad barn lär sig genom leken, under 1990-talet har man mer intresserat sig för att se hur barn lär sig genom den. Det har medfört en förändrad syn på leken inom förskolan.

Vad är lek?

Lillemyr (2002) skriver att "För förskolebarn är leken ett centralt område, där de lär känna sig själva och sin omvärld, där de utvecklar språk och begrepp och får erfarenheter och upplevelser att bygga vidare på." (s. 269) Han betonar vidare hur viktigt det är att barn redan tidigt får möjlighet att leka i förskolan, då han anser att det är en grundläggande del av den sociala fostran. Leken fyller många funktioner för barnet. "De flesta barnforskare hävdar enstämmigt att leken har en utvecklande betydelse för barnets liv. De pekar på bland annat att den utvecklar barnets alla sidor: motoriken, fantasin, kreativiteten, identiteten, intelligensen, språket, de sociala erfarenheterna m.m." (Hangaard Rasmussen, 1993:13) Genom leken uppnår barnet självutveckling. Detta är, som nämnts tidigare, en kärnpunkt i Sterns teori.

Gregory Bateson beskriver (enligt Knutsdotter Olofsson, 2003) leken som ett förhållningssätt till verkligheten. Leken ger barnet en möjlighet att bearbeta det de har upplevt. Därför ska man inte tolka det som sägs eller görs i leken bokstavigt. Knutsdotter Olofsson hävdar att barnen lär sig nya saker omedvetet genom leken. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) nämner även de att vi vuxna, precis som barnen, lär oss nya saker hela tiden, ibland är vi medvetna om att vi lärt oss något och ibland sker det omedvetet. Omedvetet lärande uttrycks genom då barnen undersöker och experimenterar i sina lekar. Birgitta Davidsson (Carlgren m.fl., 1999) tar upp betydelsen av leken som en autentisk praktik för lärandet. Hon skriver om affärslek och menar att den blir till en slags verklighet för barnen där de tar intryck av varandra. Hon menar att leken sett ur ett sociokulturellt perspektiv även kan bindas samman en rad olika ämnen. När barn leker affär menar hon att de inte bara övar sig på att räkna, utan att de även får en större förståelse för vad det innebär att handla i en riktig affär. Hon påvisar att det är barnens sociala kultur, samt lekens koder som avgör vad som är tillåtet att ske i leken och inte. De barn som inte har tagit intryck av föräldrarnas affärsbesök är i början av leken betraktare, för att sedan själva kunna behärska lekkoderna och göra den till sina.

Genom leken stimuleras även barns språkutveckling, vilket tydliggörs i de gemensamma rollerna barnen utövar tillsammans. Där testar de olika roller, både förtolkade och de helt fria rollerna de ställs inför. Lindqvist (2002) menar att de händelser som barnen dramatiserar bidrar till att de får uttrycka sina egna ord i ett händelseförlopp. Vidare menar författaren att pedagogerna kan använda leken på ett lustfyllt sätt för att göra språkutvecklingen mer inbjudande för barnen. Detta kan bland annat ske genom att de använder sig av bokstavslekar tillsammans med barngruppen på ett lekfullt sätt.

Man bör som pedagog även tänka på hur förskolans miljö inbjuder till lek. Ett stort och tomt rum är inte lika inbjudande till lek som ett rum fullt med olika typer av material. Handlingen i barnens lek hämtas från deras omgivning. Har barnen ingen tillgång till material som gestaltar till exempel en läkarmiljö begränsas deras möjligheter till att få en vidare förståelse för vad det innebär att besöka en riktig doktor. Det krävs att verksamheten har tillgång till dessa material för barnens skull. Det material som förfogas behöver dock inte vara helt autentiska, utan det bör lämnas en hel del till barnens fantasi över vad de ska föreställa. Desto mer kreativa barnen blir desto duktigare blir de på att låta fantasin styra över hur materialet ska användas i leken.

Fri lek

Fri lek är den lek där barnet själv bestämmer ramarna. Genom den typen av lek kan barn leka utan att vara kontrollerade av vuxna. Detta innebär dock enligt Granberg (2000) inte att man överlämnar ansvaret för leken helt till barnen, utan pedagogen måste alltid finnas tillgänglig. Genom att ge barnen möjlighet till den fria leken får de möjlighet till att själva bestämma och därmed utvecklas deras självkänedom och deras ansvarstagande.

I den fria leken ges barn utrymme att utveckla sina sociala förmågor, och skapa självkänedom om hur de själva fungerar i olika sociala sammanhang. Genom roller får barnen träna sig i olika roller och får på så vis en ökad förståelse över hur andra barn tänker och agerar i liknande situationer som de själva ställs inför i den fria leken. Den kommunikativa delen i barns lärande får stort utrymme genom den fria leken, och det är där som barnen lever ut de saker det har fastnat för i de upplevelser de fått från vuxna i sin omgivning, t.ex. via hemmiljö. Barnen tillåts i den fria leken att bearbeta de tankar och idéer de fått genom sin kontakt med vuxna, och göra det till sitt ”språk”. I förskolan försöker pedagoger att lotsa in barnen i gemenskapen med hjälp och stöd av leken.

Huvudfokus för verksamheten ligger på den fria leken där barnen själva skapar ramarna för hur den ska fortskrida. Pedagogerna agerar mest som ett stöd för barnen i den fria leken, men kan även själva bidra i leken om det behövs, de kan behöva gå in och styra upp den om det uppstår konflikter barnen emellan. Knutsdotter Olofsson (2003) menar att den fria leken inte är fri från vuxen inblandning, då hon anser att den vuxne alltid finns i periferin av leken och stöttar upp den om det behövs. Hangaard Rasmussen (1993) menar att den vuxne även har som uppgift att se om ett barn systematiskt hålls utanför leken av de andra barnen, eller om det beror på andra faktorer att vissa barn inte får vara med i de gemensamma lekarna.

En del barn vill vara i fred i sin lek från andra barn då de redan har kommit igång på ett bra sätt. Hangaard Rasmussen anser att det måste respekteras, och att pedagogen inte bör gå in och störa leken med hänsyn till barnets önskemål om att fortsätta den lek som det påbörjat.

Den fria leken ställer relativt höga krav på barnen, då det krävs att de förstår lekkoderna och klarar av den sociala gemenskapen med andra. Det finns i alla barngrupper barn som har svårigheter i sin förståelse av lekkoderna. Om barnet inte klarar av koderna så får pedagogen hjälpa till att styra upp det så barnet närmar sig i förståelse över hur lekkoderna är uppbyggda. Detta kan även ske genom att pedagogen leker med barnet i en lärarstyrd lek där det finns fasta ramar för dem att följa.

Styrd lek

Att använda sig av leken som pedagogisk metod handlar om en form av styrning från pedagogens sida. Denna styrning kan antingen vara spontan eller medveten det vill säga planerad. Lillemyr (2002) menar att man kan styra leken på olika sätt:

- Direkt och utifrån, genom att pedagogen ingriper på olika sätt
- Indirekt, genom att ordna för leken på ett eller annat sätt, bland annat med miljö och material
- Direkt och inifrån, genom att pedagogen själv deltar i leken.

Leken gör barnen nyfikna och aktiva. Genom att ha en styrd lek kan man utmana barnen genom att samtala med dem om vad lek är. Det är viktigt att man som pedagog deltar i barnens lek och lyssnar på dem och accepterar de gemensamma lekreglerna, som gäller såväl för barn som för vuxna. Det gäller att man som vuxen inte tar för stor plats i barnens lek och

stör den. Knutsdotter Olofsson (2003) menar att en del barn lätt kan bli störda av vuxna i sin lek om den bryts ofta och det blir svårt för dem att hålla uppe koncentrationen över det de höll på med. För att leken ska fungera måste barnen lära sig de lekkoder och sociala regler som gäller mellan dem. Detta kan de lära sig med hjälp av varandra och den vuxnes vägledning. Att barn härmar vuxna spelar en viktig roll i barns lekar. De intryck de får från de vuxna upprepas genom härming. Har man en tydlig leksignal och visar barnen tydligt vad som är på låtsas kan man lära barn hur man leker och hur man betar sig för att vara en god lekkamrat (Knutsdotter Olofsson, 2003). De barn som sällan eller aldrig är med i leken gynnas av att ha en vuxen som är med. När den vuxne deltar kan denna agera både som stöd och som förebild för de barn som inte lärt sig lekkoderna (Pramling Samuelsson och Sheridan, 1999). Beroende på vad barn leker tar de olika roller. De finns dock barn som gärna väljer att alltid ta samma typ av roll. Genom att man som vuxen deltar i leken kan man locka barnen till att prova andra roller som de inte är vana vid. Man kan också ingripa vid konflikter och visa barnen vad som är tillåtet och var gränsen går. Knutsdotter Olofsson (2003) menar att pedagogerna genom leken kan lära barnen vad som är rätt och fel. Hon skriver vidare att det är viktigt att pedagogerna styr leken i rätt riktning. På så sätt lär sig barnen att samspela med andra.

Samspel

Genom leken lär sig barnet att samspela med andra. De får lära sig att ta hänsyn till andras känslor, samspela, utforska, prova på, upptäcka saker både hos sig själv och hos andra med mera.

Med hjälp av både pedagoger och mer kompetenta kamrater kan det osäkra barnet prestera mer än vad det skulle klarat av på egen hand. På så sätt kan barn hjälpa varandra att använda mer avancerade ansatser då de får en möjlighet att öva i en social kontext. (Pramling Samuelsson och Sheridan, 1999) Vikten i detta samspel är inte att barnet får hjälp att lösa problem, utan snarare att de lär sig samspela och samarbeta med andra barn och vuxna.

Detta öppnar för möjligheten att ta tillvara på barns olika tankar. Då barn i en grupp tänker olika kan detta i sin tur bidra till att utveckling sker. Det är en fördel för barn att leka i grupp då de tillsammans kan upptäcka och utforska sin närmiljö och ta del av varandras tankar och idéer. Genom detta kan man tydliggöra för barnen att vi alla är olika och kan ha olika tankar om en och samma sak vilket påvisar mångfalden bland kamraterna. ”Vygotskij (1995) menar att samarbete mellan barn uppmuntrar till kreativt tänkande, genererar nya idéer och lärande i form av upptäckande. Detta betyder att barn gärna leker med det barn som tar initiativ och är kreativa”. (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003:49) Barns lekar är ständigt föränderliga och deltagarna i leken byts ofta ut. Enligt Damon och Phelps (Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003) medför detta att man kan se leken som en utmärkt plats för barnen att öva på sin kommunikativa kompetens i samspel med sina kamrater. I leken förflyttar sig barn på ett lätt sätt mellan lekvärldens fantasi och verkligheten eftersom leken kan pågå på flera olika nivåer samtidigt.

Som vi tidigare nämnt finns det barn som har svårigheter i det sociala samspelet med andra, vilket leder till att de inte medverkar i gemensamma aktiviteter i någon större utsträckning. Det leder till en begränsning av deras utveckling och förståelse för sina medmänniskor. Vad denna brist på social kompetens beror på kan vara svår att ta fasta på. Leken kan fungera som ett utmärkt redskap för att ta reda på var den sociala kompetensen brister. Leken kan även fungera som terapi för de barn som farit illa, genom till exempel krig, misshandel eller andra komplikationer. Med hjälp av leken kan barnen bearbeta känslor och smärtsamma minnen och få utlopp för dem. Genom att låta barnen bearbeta dessa trauman via leken får de en större möjlighet att ”läka” sin sår.

Fantasi och kreativitet

Vygotskij (1995) beskrev fantasi och kreativitet som en viktig del av lärandeprocessen. Han menar att barns skapade synliggörs redan tidigt i deras lek. Barnen tolkar sina upplevelser genom sina lekar och återberättar dem genom att dramatisera dem. Det kan ske på en rad olika sätt. Här sätter enbart barnens egen fantasi gränserna och kreativiteten kan vara hög, och ibland helt obegripligt för en utomstående. Vygotskij menar vidare att kreativitet är en mänsklig aktivitet där vi skapar något helt nytt utifrån våra tidigare upplevelser.

Barn kommer tidigt i kontakt med sin kulturella identitet. Vi påverkas redan i tidig ålder av vår omgivning och de förhållanden som råder vilket kan uttryckas i de dramatiserade lekarna hos barnen. Detta kan ske på en mängd olika sätt och visar sig starkt genom hur de använder det i lekarna. ”... i själva verket är fantasin grunden för varje kreativ aktivitet inom alla kulturens områden och möjliggör det konstnärliga, vetenskapliga och tekniska skapandet.” (Vygotskij, 1995:13–14)

Det är därför viktigt att barn får utlopp för sin kreativitet inom en rad olika områden, för att utveckla barnens sinnen och skapa lust till lärandet. Genom leken får barnen utrymme för sin fantasi och kreativitet, i leken kan de lätt låta saker och ting bli något annat än vad det egentligen föreställer. Genom att vända till exempel på en stol kan den för barnet transformeras till att föreställa en båt eller något annat.

Leken är enligt Vygotskij något som finns till för att tillfredsställa barnens behov. Den ger möjlighet till att skapa en fiktiv situation som uppfyller barnens önsknings och behov. Det enda hindret är barnets fantasi och kreativitet. Det är viktigt att bevara den lekfulla glädjen av att vara kreativ, och därför ska man ta barns lek på allvar. Barn anses ofta vara mer kreativa än vuxna. I deras lekfulla värld är allt tillåtet, eftersom de bryter gränserna över vad som anses vara ”det rätta” (Prämpling Samuelsson och Asplund Carlsson, 2003). Som vuxen är man mer begränsad och gör det som förväntas och anses vara korrekt av ens omgivning.

3.11 Styrdokument

Läroplanen för förskolan 1998

Förskolans läroplan (Lpfö-98) har en rad olika mål som pedagogerna i förskolan bör sträva efter att låta barnen uppnå inom verksamhetens ramar. Lpfö-98 lyfter bland annat fram lekens betydelse för barns utveckling. Den anger att verksamheten ska vara rolig och trygg för barnen. Lpfö-98 menar vidare att man som pedagog medvetet ska använda sig av leken för att stimulera barnen i deras utveckling men också som ett medel för lärande.

Det är viktigt att ha Lpfö-98 som ett grundläggande stöd i verksamheten. Genom att använda läroplanen som stöd för sitt pedagogiska arbete synliggör man lekens betydelse på ett övergripande och bra sätt. Läroplanens strävansmål väver in de delar som barnen övar sig på genom leken. Nedan lyfter vi fram citat som vi tycker är lämpliga när det gäller barnens lek och den vuxnes medverkan.

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande skall prägla verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att utveckla och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter. (s.6)

Med detta menas att förskolan bör ge barnen tid och möjlighet för att medvetet använda sig av leken för främja barns utveckling.

Förskolan skall erbjuda barnen trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den skall inspirera barnen att utforska omvärlden. I förskolan skall barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen. (s.5)

Förskolan bör med andra ord se till att den miljö barnen vistas i bör vara sådan att den inbjuder till lek och utmaningar, samtidigt som den är rogivande för barnen och inger trygghet.

För att barn ska kunna möta vuxna som ser barnens möjligheter bör pedagogerna därför delta i barnens lekar för att inspirera barn till mer egna initiativ till samspel med andra.

Verksamheten skall ge utrymme för barnens egna planer, fantasi och kreativitet i lek och lärande såväl inomhus som utomhus. Utomhusvistelsen bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö. (s.7)

Ovanstående strävansmål påpekar att pedagogerna inom förskolan bör ta fasta på att barnen under sin vistelse på förskolan även kommer ut på gården, samt även får upptäcka andra platser utanför förskolans utegård. Men den ska även ge utrymme för fantasi och kreativitet.

Verksamheten skall främja leken, kreativiteten och det lustfyllda lärandet samt ta till vara och stärka barnets intresse för att lära och erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter. (s.8)

Pedagogerna bör även se till att leken får en central plats i barnens dagliga verksamhet, och att leken gynnar barnens kreativa sida. Pedagogerna ska även ge barnen möjlighet att på ett lekfullt sätt uttrycka sig vilket bidrar till ett livslångt lärande.

I dessa olika strävansmål finns det ett antal som kan kopplas direkt till leken. Målen är sådana att de lätt kan vävas in i leken.

4 Metod

I vår metoddel kommer vi att beskriva hur vi har gått tillväga för att samla in data till detta arbete. Vi har valt att använda oss av intervjuer och observationer, där endast pedagogerna på förskolorna kommer att intervjuas. Totalt kommer vi att intervjua 12 pedagoger.

Intervjufrågorna kommer att ställas både till förskollärare och till barnskötare inom förskolan för att få deras syn på lekens betydelse för barn i förskolan. Vi antar att det kan finnas likheter alternativt olikheter beroende på intervjupersonernas olika utbildningar samt hur länge sedan de utbildade sig. Detta anser vi kan vara av intresse för vår undersökning då vi tror att deras utbildning kan ha en viss påverkan för pedagogernas inställning till leken.

4.1 Intervju

Vi anser att intervjuer är ett bra sätt att gå tillväga för att få kvalitativa svar. Intervjuer ger mer uttömmande och personliga svar än vad enkäter gör. Bjørndal (2005) nämner att intervjuer kan vara utmärkta komplement till observationer. Intervjuerna kommer att ske enskilt med pedagogerna, för att de inte ska påverkas av varandras svar. Gruppintervjuer kan ge för likriktade svar, då inte alla alltid vågar säga sin egen åsikt i grupp och det ger oss inget bredare underlag för våra slutsatser och analyser så som individuella intervjuer troligtvis kan komma att göra. Andersson (1992) skriver om att det i alla grupper finns de som dominerar och tar utrymme från andra i gruppintervjuer, vilket leder till att en del då inte vågar komma till tals med sina egna tankar.

En viktig del i intervjuteknik är att se till att den intervjuade personen känner sig trygg och man bör som intervjuare inleda med lätta frågor om personen själv. Man bör även se till att miljön för intervjuerna är så ostörd som möjligt, både för intervjuaren och för informanterna (Stukát, 2005). Det finns en rad olika intervjuformer, men vi har valt att ta fasta på *standardiserad intervju med öppna frågor och svar* som går ut på att man har ett antal fasta frågor som ska besvaras i ordningsföljd. Svaren på frågorna är öppna för fritolkning av de personer som intervjuas, och således finns det inga korrekta svar.

De förskolor vi valt att besöka för våra intervjutillfällen föll på den verksamhets förlagda utbildningsplatser (VFU) vi haft under vår utbildning. Vi skickade ut frågorna i förväg, för att ge pedagogerna en möjlighet att förbereda sig inför intervjun. De fick även ta del av en medgivandeblankett som de fick skriva på om de ville delta. Frågorna gick ut till både förskollärare och barnskötare för att få så många olika svar som möjligt om deras personliga åsikter om lekens betydelse. Vi har valt att inte använda oss av bandspelare vid intervjutillfällena eftersom vi tror att det kan vara ett hämmande moment för en del intervjupersoner då bandspelare kan uppfattas som ett hinder för dem att uttrycka sina personliga åsikter. Bjørndal (2005) menar att de skriftliga anteckningarna kan te sig mindre hotfullt än en bandspelare för intervjupersonen. Vi genomförde samtliga intervjuer tillsammans. Stukát (2005) tar upp fördelen med att vara två personer som intervjuar en person. Det kan vara lättare att få ut mer från varje intervju och eventuellt upptäcka mer än vad bara en person skulle gjort. Vi valde också att båda föra anteckningar av det som sades under intervjuerna.

Barnen intervjuas inte utan vi observerar dem i deras lekar. Vi observerar pedagogerna under dessa tillfällen för att se hur de agerar i samspel med barnen i leken. Det är inte hur barnen leker som är i fokus, utan vi är mer intresserade av pedagogerna förhållningssätt till leken.

4.2 Observation

Under de intervjuer vi genomförde fick vi svar på pedagogernas syn på leken. Vi ville dessutom ha närmare inblick i om deras uttalade syn stämde överens med det som skede i det praktiska arbetet. Därför ansåg vi att observation av hur pedagogerna agerade vid leken var av intresse för vår undersökning i stort. När man genomför observationer på barn bör man se till att man har vårdnadshavarens medgivande till att deras barn får medverka i den undersökning som genomförs. Vi skickade ut våra medgivandeblanketter i god tid innan observationerna för att ge vårdnadshavarna en insyn i vad som skulle ske. Den medgivandeblankett vi skickade ut till föräldrarna ligger med som bilaga (se 8.2) i slutet av arbetet.

Observationsteknik

Det finns olika former av observation. Bjørndal (2005) nämner två typer, *observationer av första ordningen* och *observationer av andra ordningen*. Han skriver vidare att observation av första ordningen förekommer ”då studenten, eleven eller en utomstående observerar den pedagogiska situationen och har detta som primär uppgift” (s.26), detta då observatören inte behöver splittra sin uppmärksamhet mellan olika uppgifter. Observation av andra ordningen består av en kontinuerlig observation av den pedagogiska situation som man som lärare eller handledare är en del av. Denna observation görs samtidigt som den pedagogiska aktiviteten.

Vi kommer att använda oss av observation av första ordningen, då vi känner att den typen av observation passar oss bäst. Det är vi som lärarkandidater som observerar verksamheten. Vi kommer sitta med under aktiviteterna och föra anteckningar.

Under observationerna kommer vi båda att föra anteckningar och sedan sammanställa dessa. Trots att vi båda kommer att iaktta samma aktivitet är det inte säkert att vi kommer att uppleva exakt samma saker. Eftersom vi människor inte alltid uppfattar samma saker i en och samma situation är det en fördel om båda är med och för anteckningar.

En viktig faktor att tänka på när man observerar är själva tekniken som man använder sig av. Genom att göra observationer menar vi att man har ett specifikt syfte med de iakttagelser man gör vid det specifika tillfället. Istället för att skriva hela meningar kan man använda sig av bl.a. stödord och förkortningar. Genom att göra på detta sätt ”frigör man kapacitet i korttidsminnet, så att det blir mer plats för den information som strömmar in” (Bjørndal, 2005:33).

Strukturerad observation

Strukturerad observation fungerar bäst när man har ett avgränsat område att undersöka. Detta innebär att man i förväg har förberett ett, som Bjørndal kallar, observationsschema där man skriver sina iakttagelser i färdiga kategorier. Denna typ av observation är mer lämplig för att beskriva hur något är och hur ofta något sker. Vi har delvis ett avgränsat område i vår undersökning då vi redan har bestämt vad det är som ska undersökas, men vi gör en jämförelse emellan pedagoger och förskolor. Vi väljer dock att inte använda oss av ett så kallat observationsschema då vi anser att vi inte riktigt har förbestämda kategorier att observera. Detta ska inte tolkas som att strukturerad observation behöver vara något negativt, utan det finns en del fördelar med denna metod. En av fördelarna är att datainsamlingen sker i sin naturliga miljö då händelserna sker, man behöver med andra ord inte förlita sig på andras tolkningar och berättelser om situationen utan man får själv en direkt inblick av det hela. Vi anser oss ha dock ha större nytta av det som Bjørndal kallar för ostrukturerad observation, då detta passar bättre till vår undersökningsform.

Ostrukturerad observation

En ostrukturerad observation är en mer öppen variant av observation och har ett utforskande syfte. Till skillnad från strukturerad observation har man inte förberett ett observationsschema. Detta leder i sin tur till att man har ett bredare område att undersöka. Precis som Bjørndal (2005) nämner så anser även vi att all observation i någon form är mer eller mindre strukturerad. Under våra observationer vill vi se närmare på hur barnen agerar, om de leker i sina fria lekar eller om det alternativt är lekar där pedagogerna leder in barnen i dem.

4.3 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Stukát (2005) skriver om undersökningars reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Med dessa begrepp menar han att undersökningar av vetenskaplig karaktär bör förhålla sig efter dessa. Med reliabilitet menar han att resultatet ska vara pålitligt, vilket innebär att undersökningens resultat ska kunna upprepas vid olika tillfällen för att vara kvalitativa för forskningen. Då dessa ska kunna räknas som godtagbara måste dessa resultat vara de samma vid flera olika tillfällen. Angående validitet skriver Stukát om vikten av att titta på det som är relevant för undersökningen och att man bör förhålla sig kritisk till de svar som man får. Eftersom man som läsare inte kan vara säker på om informanten svarar sanningsenligt eller om de ger de svar som de tror att intervjuaren vill höra. Då vi har en relativt liten undersökningsgrupp kan våra resultat inte generaliseras utan gäller endast de pedagoger och förskolor som ingått i vår undersökning. Dock bör vår undersökning kunna visa på tendenser på en del pedagogers tankar kring leken. Generaliserbarheten är något som Stukát tar upp i de kriterier som en del i det som krävs för ett fullbordat forskningsarbete. Genom att kritiskt granska sin egen undersökning visar man som skribent sin medvetenhet om vilka begränsningar studien har. Detta, menar Stukát, ökar läsarens förtroende för de slutsatser som uppkommer i arbetet.

5 Resultat

I resultatdelen redogör vi närmare de förskolor vi har använt oss av i vår studie och beskriver de informanter som har deltagit. Vi kommer inte att gå djupare in på varje enskild individ, utan kommer snarare att göra en sammanställning av informanternas svar. Då en del frågor fick relativt liknande svar, kan dessa kopplas till varandra, och behöver därför inte redovisas i sin helhet. Vi kommer därför att sammanfatta en del av de frågor som vi tycker är viktiga att ha med i resultat delen. Dessutom redogör vi för de observationer som vi har genomfört.

Vi börjar resultatredovisningen med att beskriva de förskolor som deltagit i undersökningen, för att sedan ge en kort beskrivning av informanterna. Vi fortsätter med en sammanfattning av intervjuerna och tar även upp intervjufrågorna för att man som läsare ska få en lättare överblick över helheten. Avslutningsvis gör vi en sammanfattning över de observationer vi genomfört.

Beskrivning av förskolorna

De förskolor vi har använt oss av skiljer sig geografiskt sett åt, då den ena ligger i en stadsmiljö, och den andra i en typisk landsortsmiljö. Vi ville se om det fanns olikheter i synen på leken på grund av denna geografiska skillnad. Det är något som kan knyta samman med Bronfenbrenners tankemodell (se Bilaga 8.4). Han skriver om hur de miljöer runt omkring påverkar oss som individer. Han menar vidare att vi människor med bakgrund av det utvecklar vår tankeförmåga och de delar som rör vår kreativitet samt fantasi.

Den ena förskolan som vi hade i vår undersökning ligger i en mindre ort i Västsverige som tillhör en förhållandevis liten kommun. Förskolan är relativt liten och rymmer endast två barnavdelningar, en för de mindre barnen (1-3 år), och en för de äldre barnen (3-5 år). Personalen på förskolan består av sex pedagoger och barnskötare, tre för varje avdelning. Förskolan är väldigt öppen då barnen fritt kan röra sig mellan de båda avdelningarna helt obehindrat. De yngre barnen går ofta över till de äldre, och de äldre gör likadant. Förskolans utegård är stor och inbjuder på så vis till barnens kreativa leklust. De yngre barnen håller sig dock mest vid gårdens sandlåda. De äldre barnen har ett större utbyte av gårdens möjligheter för lek då de gärna leker utan vuxnas delaktighet.

Den andra förskolan ligger i ett bostadsområde i centrala Göteborg. Förskolan består av fyra avdelningar med två småbarnsavdelningar (1-3) och två äldrebarnsavdelningar (3-5). Där arbetar det tre pedagoger, både förskollärare och barnskötare, i varje barngrupp med varierande antal barn. Till skillnad från den första förskolan är avdelningarna mer separerade. Barnen har inte möjlighet att gå över till de andra avdelningarna. Lekytan varierar på de olika avdelningarna. Mycket har att göra med hur själva lokalerna är uppbyggda. På den ena 1-3 års avdelningen finns det ett stort lekrum där barnen har utrymme till att springa runt och leka av sig. Här kan barnen bland annat lyssna på musik, leka med bollar och klä ut sig. Lokalerna bjuder in till lek och barnen kan på så sätt utveckla sin kreativa sida. Utegården delar samtliga avdelningar på, dock brukar inte alla vara ute samtidigt. Utomhusmiljön inbjuder även den till kreativitet då barnen oftast leker tillsammans med andra kamrater. På utegården får barnen möjlighet till att leka tillsammans med barn från de andra avdelningarna. De äldre barnen leker mer utan den vuxnes närvaro medan den vuxne fungerar mer som ett hjälpmedel för de små. Pedagogerna får oftast hjälpa eller leda de små barnen in i leken.

Informanterna

De utfrågade pedagogerna hade alla olika arbetslivserfarenheter och hade inte arbetat lika länge inom förskolans verksamhet. En del hade över 30 års erfarenhet medan andra hade arbetat hälften så länge och i vissa fall ännu kortare. Några hade nyligen påbörjat sin anställning och var därför relativt nya i arbetslaget. Andra hade arbetat ihop under flera år och var därför mer sammansvetsade i sitt arbetslag. Detta var något som vi trodde skulle innebära en skillnad på deras syn på leken, då leken har fått större fokus inom lärarutbildningen på senare tid.

Sammanfattning av intervjuer

Vi har valt att redovisa de intervju svar som vi anser har störst relevans för vårt arbete. Här nedan har vi tagit upp de frågor som hör samman med leken. Vi kommer inte att gå in närmare in på de svar vi har fått på samtliga frågor, då vi anser att många av svaren på frågorna kunde kopplas till varandra. För att ta del av samtliga intervjufrågor så finns de i sin helhet i bilaga 8.1.

Intervjufrågor

- Vad är lek enligt dig själv?
- Anser du att leken är viktig? Motivera varför!
- Hur ser du som pedagog på lekens betydelse för barns lärande?
- Använder du som pedagog leken som ett pedagogiskt verktyg? Beskriv hur!
- Kan du ge exempel på hur ni i verksamheten använder den fria leken och styrda leken?
- Vad tror du att barnet/barnen lär sig med hjälp av leken?

Det pedagoger vi har intervjuat tog fasta på en del viktiga beståndsdelar för barns lekar enligt Lpfö-98. Bland annat tog de upp den viktiga aspekten av att skapa trivsamma miljöer för barnen att vistas i, detta stämmer bra överens med det som styrdokumentet Lpfö-98 har med bland strävansmålen för förskolan.

Förskolan skall erbjuda barnen trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den skall inspirera barnen att utforska omvärlden. I förskolan skall barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen. (s.5)

I lekarna övar sig barn på att ta ansvar, lyssna och berätta, men även på att öva sina sociala färdigheter och kommunikativa förmågor. Samtliga av dessa delar ligger inom de strävansmål förskolan ställs inför. På detta sätt använder de utfrågade pedagogerna läroplanen på ett tydligt sätt för att visa lekens betydelse. Trots att de pedagoger vi intervjuade hade olika utbildningar verkade de alla dela synen på lekens betydelse för barns lärande genom leken.

De pedagoger vi har intervjuat har samtliga lagt fokus på leken i sitt arbete, och påvisat dess betydelse för barnens utveckling genom att ge stort utrymme för lekens möjligheter.

På frågan ”Anser du att leken är viktig? Motivera varför!” svarade samtliga pedagoger att den var jätteviktig del av barns liv och utveckling. De menade att leken är jätteviktig och att det är genom leken som barnen lär sig att bland annat att samspela med andra, ömsesidighet, bearbeta upplevelser och på så sätt växa som individer.

Somliga pedagoger visade en oro för de barn som inte behärskade leken fullt ut. De menade att de barn som inte kan leka visar en brist på lek och fantasi, och betonade vikten av att stötta

dessa barn extra mycket för att få dem mer delaktiga i gemenskapen med andra barn. Alla de intervjuade pedagogerna betonade vikten av den fria leken. De ville att den skulle ha en stor plats i barnens vardag på förskolan, och ansåg det därför vara av stor vikt att ge barnen tid för leken. De ville se det som en process som leder till lustfyllt och livslångt lärande. De menade vidare att den styrda leken behövs ibland för att lotsa in de barn som inte förstår lekkoderna. Med hjälp av den styrda leken kan man som pedagog bland annat träna barnen på rumsuppfattning och turtagning. Det viktigaste är dock att man är väl förberedd och har ett budskap och mening till varför man valt att ha just den styrda leken, vad är egentligen tanken bakom den? Med hjälp av den styrda leken kan man som pedagog leda och hjälpa barnen in i fria leken. Den styrda leken kan med andra ord vara utvecklande för många barn för att skapa en förståelse men även en trygghet och få dem att behärska lekkoderna på ett bättre sätt än tidigare.

En av våra frågor handlade om pedagogernas egen syn på leken, och vad de tyckte var viktigt att ta fasta på. Samtliga menade att leken är ett sätt för barnen att bearbeta sin verklighet och omvärld. På så sätt får de prova på olika roller i lekarna, som till exempel som att agera som brandman, polis, mamma/pappa/barn, och får på så sätt en ökad förståelse för sin omvärld. De menar vidare att det finns en del olika faktorer som styr över vad barnen leker, det kan vara allt ifrån barnens egna intressen till influenser utifrån och barnets kön och etnicitet.

Som vi nämnt tidigare så ville vi se om det var någon skillnad förskolorna emellan. Genom att ställa frågan ”*Kan du ge exempel på hur ni i verksamheten använder den fria leken och styrda leken?*” kunde vi på detta sätt se om de skilde sig åt eller inte. Överraskande nog så visade det sig att den geografiska skillnaden inte hade någon betydelse för verksamhetens syn på leken. På båda förskolorna dominerade den fria leken mer än den styrda leken. Pedagogerna på småbarnsavdelningarna var oftast med och styrde upp leken för barnen genom att till exempel ta fram och förbereda olika material och visa hur man kunde använda dem för att sedan låta barnen leka självständigt och låta fantasin och kreativiteten flöda. På avdelningarna med de äldre barnen gavs de mer utrymme till att leka fritt och utvidga barnens initiativförmåga. Man var även mer fokuserad på att få in både skriftspråket och matematiken i leken genom att själva gå in i den och utmana och samtala med de större barnen.

5.1 Sammanfattning av observationer

Här sammanfattar vi de observationer vi gjort av inomhuslek och utomhuslek. Detta för att ge läsaren en närmare uppfattning om vad vi tyckte oss se i pedagogernas förhållningssätt till barnens leksituationer. Uppmuntrar pedagogerna till leken och hur förhåller de sig till den? Vi har valt att dela upp denna del i två delar, inomhuslek kontra utomhuslek.

Inomhuslek

Vi valde att observera både barngrupper i åldrarna 1-3 år, och även 3-5 år eftersom den ena av oss har haft sin VFU på en 1-3 års avdelning och den andra på 3-5 års avdelning. För att se om de åldersrelaterade grupperna skilde sig åt geografiskt valde vi därför att jämföra förskolorna med varandra. Vi ville veta om pedagogernas synsätt skilde sig åt på de olika avdelningarna och förskolorna. Trots den geografiska och åldersmässiga skillnaden på pedagogerna visade det sig att synsättet i princip var det samma. Vi ville även se om de svar vi fått av pedagogerna verkligen efterlevdes i deras praktiska arbete med barnen, eller om det bara var en önskan från deras sida att de faktiskt ville arbeta på det sättet som de förespråkade. Under de observationstillfällena vi tog del av tyckte vi oss se att pedagogerna faktiskt arbetade på det sättet som de sa sig förespråka. Vid intervjutillfällena påpekade de pedagoger som var verksamma på avdelningarna med barnen i åldrarna 3-5 år, vikten av att

ge barnen tid för att leka fritt. De menar att det är viktigt att man inte stör barnen i deras lek. Som vi tidigare nämnt så påpekar även Knutsdotter Olofsson (2003) av att barnen kan ha svårt att hålla koncentrationen uppe vid för många avbrott. Då barnen är så pass stora på avdelningarna leker de ofta själva eller tillsammans med en eller flera kamrater och därför fungerar pedagogerna mer som lyssnare och finns till förfogande vid behov. Pedagogerna finns med som stöd både i och utanför leken. De kan vara delaktiga i leken på ett lustfyllt och lekande sätt genom att till exempel klä ut sig och inta en annan roll än pedagogrollen, köpa något då barnen leker affär, hjälpa barnen att skriva vad de gjort på sina teckningar med mera. Under våra observationstillfällen har vi noterat att pedagogerna samspelar med barnen och utmanar dem med följdfrågor som rör leken. Då barnen lekte affär gjorde pedagogerna sedlar för att kunna handla och barnen fick då frågor om hur man skriver ett visst tal, vilket kan stimulera barnen till matematiskt tänkande redan i tidig ålder. Vid en del tillfällen fanns pedagogerna där för att ge barnen olika material som de kunde använda sig av i leken eller i "skaparrummet". Den fria leken dominerar på samtliga förskolor och avdelningar. Pedagogerna på 3-5 års avdelningarna menade att barn i den åldern inte har lika stort behov av styrda aktiviteter som till exempel samlingar medan de yngre barnen är i större behov av fasta strukturer.

När vi observerade de yngre barnens inomhuslek fick vi möjlighet att ta del av den styrda leken. Dock noterade vi att den endast var delvis styrd av pedagogen då hon ville ge barnen lekramar att förhålla sig till. Leken i sig var fri men pedagogen fanns hela tiden till hands för att ge förslag och locka fram nyfikenhet hos barnen. Med hjälp av olika material väckte hon barnens nyfikenhet för de olika typerna av lekmöjligheter. Vid detta observationstillfälle var pedagogen delaktig i barnens lek, både som lekkamrat och ledare. Hon lockade in barnen i lekarna genom att starta upp en rad olika lekar för dem, och barnen fick fritt delta efter eget intresse. Under leken samtalade pedagogen ofta med barnen för att tydliggöra för barnen vilka regler som gällde, vad som var rätt och fel, men även för att uppmärksamma och sätta ord på de saker barnen gjorde. Hon ville även visa för barnen att man ska dela med sig till sina kamrater av de saker som fanns tillgängliga på förskolan. De figurer som fanns tillhands gav pedagogen "liv" genom att gestalta deras röster inför barnen, vilket väckte barnens intresse och nyfikenhet ytterligare. Samtliga barn som närvarade samlades runt pedagogen.

Utomhuslek

Då vi har lagt större fokus på inomhusleken under observationerna så har vi inte observerat utomhusleken i lika stor omfattning. De observationer som dock gjordes på utomhusleken visade att barnen leker självständigt eller tillsammans med sina kamrater. Pedagogerna på småbarnsavdelningen hjälpte då och då barnen in i leken genom att till exempel sitta med dem i sandlådan och göra "kakor" och ge barnen en spade att gräva med. Pedagogerna visade ett stort engagemang för att få de yngsta barnen mer aktiva i utomhusleken. Detta visade sig genom att pedagogerna själva var aktiva deltagare tillsammans med barnen i deras lek. Även här dominerar den fria leken och barnen har mer utrymme att röra sig på. De äldre barnen behövde inte lika mycket stöd som de yngre barnen behövde för att komma igång med leken utan klarade sig relativt självständigt. Pedagogernas roll ändrades inte från inomhusleken till utomhusleken, utan de fanns tillgängliga som stöd och hjälp även här.

Utomhusleken inbjuder barnen att röra sig i en större utsträckning då de har större ytor att röra sig på i jämförelse med inomhusleken. Utevistelsen ger barnen möjlighet att utveckla så väl de grovmotoriska rörelserna som de finmotoriska. "Det stora utrymme som varje barn har till sitt förfogande ute, jämfört med inne, bidrar till att varje liten individ har möjlighet att öva färdigt i sin egen takt, utan att bli störd eller knuffad" (Granberg, 2000:11).

Utevistelsen ger goda möjligheter till att använda kroppen på ett allsidigt och naturligt sätt som möjligt, genom leken. Det är viktigt att planera utemiljön så den blir så allsidig som möjligt och gynnar barns motoriska utveckling i den mån det går.

6 Diskussion

I den här delen diskuterar vi utifrån våra frågeställningar och försöker besvara dem. Vi sammanfattar först hur pedagogerna använder sig av leken i förskolan, och för de intervjusvar vi fått av pedagogerna. Vi jämför också svaren med de observationer vi gjort på de olika avdelningarna. I diskussionen kommer vi att återknyta till forskningens syn på leken, hur den har sett ut historiskt, samt hur den ser ut idag. I slutet kommer vi att kritiskt granska vårt arbete och ge förslag på fortsatt forskning, samt se vad den kommande läroplanen för förskolan säger om leken.

6.1 Pedagogernas syn på leken

Pedagogernas syn på leken, utifrån våra intervjuer, var att den är viktig för barnens utveckling, och bör ses som en central och viktig del i verksamheten att utgå från. De menade vidare att det är viktigt att se barnens utveckling genom leken och att ge både utrymme och att uppmuntra barnen till att leka. Samtliga pedagoger menade att leken är ett av de viktigaste redskapen inom förskolan för barns utveckling. Pedagogerna uttrycker att barnen får möjlighet att träna sig i sociala färdigheter genom leken. Leken ger även barnen möjlighet att utveckla sig inom en rad olika områden som till exempel språket, samspelet med andra och sin motorik, samt en möjlighet till att skapa en påhittad situation som uppfyller barnens önsknings och behov. ”Lek handlar inledningsvis i livet om att upptäcka den fysiska världen, för att sedan gradvis övergå i rollek. Barn använder då både språk och kropp, material av olika slag för att skapa och gestalta sina erfarenheter, och genom detta gör de också sin värld meningsfull.” (Glover, 1999 i Pramling, Samuelsson och Asplund, Carlsson, 2003: 42). Detta var något som pedagogerna även tog fasta på genom att uppmuntra barnen till fri lek och ge dem möjligheter till att bearbeta det upplevda. Pedagogerna ville också framhäva att leken ska vara lustfylld och inbjudande för barnen. Det framkom genom de intervjusvar som vi mottagit att pedagogerna ansåg sig själva ta fasta på dessa begrepp genom leken i sitt arbete. Det stämde väl överens med det som vi kunnat urskilja genom våra observationer. De påpekade vidare vikten av att ge barnen utrymme och tid för leken. Samtliga pedagoger ansåg att leken var mycket viktig för att utveckla barns fantasi och kreativitet.

6.2 Social kompetens, samspel och språk

Vid de tillfällen som vi observerade barnens lekar såg vi tydligt att de lekte lekar som var baserade på det självupplevda. Det var saker de hämtat från sin närmiljö, bland annat genom hemmet och förskolan. Lekarna är ofta kopplade till figurer och berättelser som barnen har tillgång till ifrån sin närmiljö. Dessa har ofta blivit introducerade för barnen via barnprogram, TV-spel, och liknande mediala verktyg, alternativt de vänner de har utanför förskolan, det vill säga släkt och vänner. Barnen påverkar varandra i valet av lek, de barn som har med sig mer sagoberättande från sin hemmiljö påverkar de andra barnen genom att introducera sagofigurerna för dem som inte har sagoberättandet i hemmet lika stor utsträckning, och de kan få in figurerna i de gemensamma fria lekarna. Det är med andra ord barnen som i stor omfattning lockar varandra till att tänka utanför sina ramar och utvidga dessa. Barnen agerar dels som informatörer, och dels som mottagare som sedan gör den nyvunna kunskapen om lekarna till sin egen. Det kan därför påvisas att barn genom lek förmedlat sig till ny kunskap. Det är detta som kan ses som den *närmaste utvecklingszonen* där barnen visar vad de kan på egen hand, och vad de kan klara av med hjälp av andra (Lillemyr 2002).

Somliga barn kan ha nått längre i olika aspekter av sin utveckling, och en del kan ha en mer utvecklad socialförmåga och kan på så sätt agera som en förebild för de yngre lekkamraterna. Johansson (2001) skriver om de förhållanden som kan råda mellan de yngre och de äldre barnen på förskolorna. Det finns tillfällen då de äldre barnen agerar efter de insikter och förhållningssätt de fått. De agerar vidare utifrån de normer och värden de har tillägnat sig från pedagogerna i ansvarsförhållandet till de yngsta. Barnen har lätt att ta till sig detta och visar respekt gentemot varandra. De äldre barnen kan då hjälpa de yngre in i leken på en rad olika sätt och visa de yngre hur man förhåller sig till varandra som en god lekkamrat. Detta kan påvisas från de emotionella och sociala normer de har tagit till sig dels från vuxenvärlden och dels från de andra barnen som ingår i deras närhet. Genom leken lär sig barnet att samspela med andra. Det får lära sig att ta hänsyn till andras känslor, samspela, utforska, prova på, upptäcka saker både hos sig själva och hos andra. Detta är något som kan kopplas till de sociokulturella teorierna som lägger stort fokus på att den sociala omgivningen har en avgörande roll för varje enskild individs lärande och utveckling. Teorin belyser vidare att lärandet sker genom deltagande och deltagarnas samspel. I interaktion med andra människor lär man sig att bättre ta hänsyn till andras tankar och idéer. Genom att visa en större hänsyn för samtliga personer i en grupp kan gruppgemenskapen därmed öka.

Språket kan utvecklas genom leken och det är upp till varje pedagog att ansvara för att det kommer in i verksamheten på ett lekfullt och lustfyllt sätt. Detta kan ske med hjälp av bland annat språklådor, bokstavslekar och spel som barnen kan ta del av och med hjälp av dem utforska språket. Barns språk utvecklas hela tiden och detta kan synliggöras bland annat genom de rollekar de utövar, där de dramatiserar och ständigt uttrycker händelseförloppet med egna ord. Här får barnen tillfälle att använda de ord de redan behärskar samt ta del av lekkamraternas ord. I leken kan barnen komma att använda ett mer varierat språkbruk än de gör i vanliga fall (Knutsdotter Olofsson, 2003). Då pedagogerna arbetar utifrån leken ges utrymme för språkets utveckling.

6.3 Pedagogernas roll vid leken

Pedagogerna på våra VFU-platser visade tydligt att de arbetade med leken som utgångspunkt för verksamheten. Det visade sig då de gav barnen stort utrymme för leken. Detta uppmuntrade barnen till att ta egna initiativ och skapa egna förutsättningar och ramar för hur den fria leken skulle utvecklas för dem. Pedagogerna lade stor vikt på den fria leken och påvisade vidare vikten av att ge barnen tid för att leka. Man ska inte se den fria leken som helt fri från vuxnas inblandning, utan pedagogerna måste alltid finnas tillgängliga som stöd och lyssnare, både i och utanför leken vid behov.

Pedagogerna arbetade aktivt med leken och som vi noterade vid våra observationstillfällen så påverkades pedagogerna i arbetslaget av varandras förhållningssätt till leken. Detta påvisade sig då en av de tillfrågade pedagogerna som deltog i vår undersökning kom med ett förslag kring ett tema som skulle kunna utveckla barns emotionella sida. De övriga i arbetslaget stöttade pedagogen förslag och kom med egna idéer över vad som skulle ingå i temat. På så sätt kan man säga att det blev ett gemensamt beslut, då alla fick komma med sina synpunkter. Med hjälp av teman kan man som pedagog utmana och stimulera barnen i deras språkutveckling. Språkutvecklingen är något som kan stimuleras hos barnen med hjälp av leken, de kan även utveckla de sociala egenskaperna genom leken. Det sker bland annat genom att pedagogerna sätter ord på de barnen gör, leker bokstavslekar, använder sig av ”språklådor” med mera. Genom att detta sker på ett lustfyllt och lekfullt sätt så kan barnen komma att ta egna initiativ till fortsatt användning av dem.

Barnen bör även ha tillgång till en rad olika saker för att leken ska kunna gynna deras kreativa förmåga. Leksaker är något som varje förskola bör se till att barnen får ta del av och använda sig av i sina lekar. De leksaker som finns till fritt förfogande åt barnen på förskolan, är framställda av pedagogerna med hänsyn till barnens behov. Dessa leksaker blir viktiga delar i barnens sätt att dels uttrycka sig, och dels att erövra nya kunskaper som gör det möjligt för dem att utvecklas som individer. Pedagogerna bör placera leksakerna på ett sådant sätt att de inbjuder barn till lek. Johansson (2001) skriver att detta är en pedagogisk utgångspunkt och anser att det är av stor vikt att dessa redskap som barnen får har en sådan framskjuten placering med ett pedagogiskt utgångsläge på förskolan. Barnen ska bli nyfikna och uppmuntras till att undersöka de leksaker som finns tillgängliga för dem, det leder dem in i leken på ett nyfiket och spännande sätt.

6.4 Fri och styrd lek

Den fria leken var mer dominerande på samtliga av de avdelningar som vi genomförde vår undersökning på. Pedagogerna menade att den fria leken gav barnen möjlighet till att utveckla deras självkännet och deras ansvarstagande. Genom den fria leken får barnen själva bestämma lekramarna, och får på så sätt möjligheten till att utveckla och prova på olika saker, samt att bearbeta erfarenheter utifrån sina egna initiativ. Dock måste man tänka på att den fria leken ställer stora krav på att barnen förstår lekkoderna och därmed kan agera som en god lekkamrat. Det finns barn som av någon anledning inte klarar av att hantera dessa koder, vid dessa tillfällen fyller pedagogen en viktig roll genom att lotsa in dessa barn i leken genom att styra upp leken och tydliggöra lekens ramar för barnen.

Det framkom under våra observationer att den styrda leken inte hade lika stort utrymme som den fria leken. Den styrda leken fanns i något större omfattning på småbarnsavdelningarna, då pedagogerna menade att de små barnen är i större behov av fasta strukturer och rutiner. Dock valde pedagogerna att inte kalla det för styrd lek, utan kallade det istället för ”lekramar” där man tydligt förklarade vilka regler som gäller på förskolan. Detta för att göra barnen uppmärksamma över vad som är acceptabelt uppförande gentemot sina kamrater.

Rutinerna skapar en trygghet för barnen i deras vardag på förskolan. Enligt pedagogerna är de mindre barnen i större behov av rutiner, då dessa är något som avtar mer och mer ju äldre barnen blir, då självständigheten och självsäkerheten hos individen ökar. Genom den styrda leken kan pedagogerna leda och hjälpa barnen in i den fria leken. Den styrda leken kan vara utvecklande för många barn då den kan ge barnen en trygghet och skapa en förståelse för lekkoderna som kan hjälpa dem att behärska dessa på ett bättre sätt än tidigare.

6.5 Bronfenbrenner

Trots de lokala skillnaderna på de olika områdena så verkar inte pedagogernas syn skilja sig åt. Pedagogernas arbetssätt på samtliga avdelningar visade tydligt att de ville lägga fokus på leken. Lenz Taguchi (1997) skriver om den vuxne som medkonstruktör till de som sker i barnens värld, där hon menar att den vuxne, ofta pedagogen, har en viktig roll för att vara kunskapsförmedlare. Det handlar inte bara om ren kunskap, utan innefattar även de normer, värden och traditioner som ingår i den kultur där barnet och den vuxne lever i. Detta kan appliceras på den utvecklingsmodell som Bronfenbrenner beskriver där han påvisar att påverkan sker i en rad olika sammanhang och på en rad olika nivåer för barnet. Somliga nivåer ligger närmare för barnet än vad andra gör, beroende på hemförhållande och annat. Miljön runt omkring oss påverkar oss i stor utsträckning, det är genom miljön som vi får möjligheter att utveckla vår intelligens och vårt känsloliv, samt vår sociala fantasi och

inlevelseförmåga. Det är dock inte bara närmiljön som påverkar barnets tankar och idéer, utan det finns andra faktorer som spelar en avgörande roll för deras intryck av omvärlden. Det kan vara allt från föräldrarnas arbeten, som direkt eller indirekt påverkar barnens värld.

Bronfenbrenners tankemodell visar de olika nivåer som påverkar barnets möten med andra individer och yttre faktorer. Han påvisar utifrån sin modell att vi alltid måste ta hänsyn till många olika rådande förhållanden samtidigt. Den ena nivån är beroende av den andra, och de kan därför inte tas ur sitt sammanhang.

Utifrån Bronfenbrenners tankemodell kan man även se hur de olika verksamheterna, som vi har undersökt, skiljer sig åt. Då barn- och ungdomspolitiken mer eller mindre har överlåtits till kommunerna leder detta till lokala variationer verksamheterna emellan. Dessa variationer kan bland annat härledas till kommunernas ekonomiska resurser. Beroende på hur mycket som satsas på verksamheterna, från kommunernas sida, uppmuntras pedagogerna till att utvidga sina resurser för sitt arbete och de kan på så sätt gynna barnen i deras utveckling. Ju mer resurser verksamheten har desto mer kan de ge tillbaka till barnen. Detta kan uttrycka sig i de aktiviteter som kan ske utanför förskolans område. Det är inget vi har uppmärksammat under studiens gång, utan är något vi har tagit del av under våra VFU-perioder. Beroende på barnens ålder kan man som pedagog välja att använda sig av resurserna på olika sätt. På en småbarnsavdelning kanske man väljer att köpa in material som barnen kan vara i behov av, medans man på de avdelningarna med äldre barn har i större utsträckning mer möjligheter att gå på utflykter. Dessa faktorer är dock inte applicerbara i vår studie men är något som man bör ha i åtanke.

Kommunernas sätt att hantera förskolans verksamhet kan därför ifrågasättas. I en rapport genomförd våren 2002, gjord på uppdrag av skolverket, framkommer det att barngrupper inom förskolan bör ha en lämplig sammansättning och storlek (skolverket 2002). Det står dock inget om hur stort antal barn det rekommenderas vara per avdelning på förskolan. Det är kommunernas ansvar att se till så det överensstämmer med förskolornas kapacitet. Frågan är hur kommunerna ska kunna avgöra om barnantalet överensstämmer med varje enskild verksamhets kapacitet? Allt beror på vad det finns för behov hos barnen i de berörda grupperna. De ständigt ökande barngrupperna och den minskande personaltäthet kan inte gynna vare sig barnen eller pedagogerna, dels med tanke på den utrymmesbrist som ofta råder inom förskolan, dels även ur säkerhetssynpunkt så att de inte överstiger rekommendationerna för maxkapaciteten för hur många som verkligen får vistas i lokalerna. Pedagogerna på de förskolor vi besökt för vår undersökning har samtliga påpekat att barngrupperna är för stora i förhållande till förskolornas kapacitet. Dock är detta inte något som framkom under själva studien utan är något som har diskuterats under tidigare VFU-perioder. För många barn på en för liten yta anser vi dock vara ett hinder för barnens lekförhållande, men inte bara för leken utan även för de aktiviteter och rutiner som barnen och pedagogerna genomför på daglig basis. Det påverkade inte leken i vår undersökning, men kan dock tolkas som ett problem i det långa loppet om barnantalet ökar i barngrupperna.

Om inte barnen får vare sig plats eller de redskap som behövs till leken, minskar deras möjligheter till att få utrymme för sin kreativitet och lust att leka. Barn som inte får leka blir hämmade, och med tanke på de ständigt ökande barngrupperna kan man tänka sig att de även blir störda i sina lektillfällen. Knutsdotter Olofsson (2003) menar att vuxna inte bör störa barn i deras lek, men i detta fall då utrymmesbrist råder är det inte bara de vuxna som riskerar att störa barnen utan barnen blir även störda av varandra. Om det är för många individer som ska dela på ett och samma begränsade utrymme blir det svårt att ge barnen den rogivande miljö de är i behov av. Pedagogerna får dessutom större svårigheter att tillgodose varje barns behov om grupperna ökar drastiskt. Detta i sin tur leder till att pedagogerna kan få svårt att

tillgodose varje individ och att barnen inte får sina behov respekterade som det uttryckligen står i Lpfö-98s riktlinjer. Pedagogerna har ansvaret för att varje barns intresse tillgodoses och att de får tillgång till material. Med ökade barngrupper blir det svårare för pedagogerna att se till att samtliga barn får tillgång till de leksaker som förskolan förfogar över.

Det gäller för pedagogerna att de får möjligheter att skapa förutsättningar att göra förskolan till en inbjudande och så trivsamt miljö som möjligt för barnen. Detta ansåg somliga pedagoger vara en svårighet då antalet barn i grupperna ständigt ökar, och även vi anser att det ökande antalet barn i förskolan inte främjar barnens utveckling och att deras lekar, både de fria och mer styrda blir lidande av det faktum att pedagogerna får en hårdare arbetsmiljö. Det är viktigt att förskolan inbjuder till en trivsamt och rofylld miljö både för barnen och för pedagogerna då det är den plats de vistas på större delen av dagen. Blir barngrupperna för stora kan det skapa problem för den fria leken då utrymmena kan bli begränsade för barnen att vistas på. Det ställs oftast stora förväntningar på att pedagogerna ska lösa den platsbrist som råder på förskolorna, många klarar dock av att göra det genom att använda små utrymmen på förskolorna till att skapa mindre lektytor åt barnen i olika hörn av rummen. Det får ses om en positiv inställning hos pedagogerna som genomför sitt arbete med knappa resurser och ändå ger barnen utrymme för lek.

6.6 Förväntningar vid arbetets start

Vi hade förutfattade meningar om att pedagogerna skulle ha en mer negativ syn på leken och dess betydelse för barns utveckling. Vi misstänkte att det skulle kunna finnas någon enstaka pedagog som ansåg att leken endast borde ske vid begränsade tillfällen och lade mer fokus på de rutiner som finns i verksamheten. Därför hade vi en föreställning om att de mer nyexaminerade pedagogerna skulle ha en positivare syn på dess betydelse än vad de som hade arbetat längre skulle ha. Pedagogernas svar på de frågor som rörde leken, och dess betydelse gjorde oss positivt överraskade då samtliga betonade vikten av leken. Vi hade mer eller mindre förväntat oss att leken inte skulle ha sådan stor fokus i verksamheten som pedagogerna påvisade genom intervjuerna. De menade att leken är en stor och viktig del av barnens utveckling. Vi hade en förväntan om att det skulle finnas en skiljelinje i hur de såg på leken, dels beroende på deras olika utbildningar samt även hur länge de hade arbetat inom yrket. Det visade sig att samtliga pedagoger hade en väldigt positiv syn på leken, trots att de hade arbetat olika länge inom yrket.

Vi hade även förväntat oss att den geografiska och åldersmässiga skillnaden bland pedagogerna skulle ha stor betydelse för deras syn på leken. Vi har dock under arbetets gång kommit fram till att det är fler faktorer än så som spelar in i hur lika respektive olika verksamheter kan se ut. Bronfenbrenner nämner det stora samspelet emellan de olika nivåerna i sin tankemodell, och menar vidare att dessa är starkt kopplade till varandra (Imsen, 2006).

Samtliga pedagoger lade stor vikt på lekens betydelse för barns utveckling och arbetade ständigt med leken som utgångspunkt. Detta tror vi beror på att leken på senare tid har fått ett väldigt stor fokus i utbildningen för förskolepersonalen.

6.7 Leken sett ur ett historiskt perspektiv

Ser man hur leken har sett ut historiskt har den haft betydligt mindre utrymme, om ens något utrymme, än vad den har idag. Det är först nu som leken har en mer betydande roll i barns liv och utveckling. Leken har inte alltid varit en självklar del i barns uppväxt utan barn fick istället växa upp snabbt för att bli delaktiga i vuxenlivet genom att sättas i arbete redan vid unga år, och de fick på så sätt sin barndom förlorad. De barn som växte upp i landsortsmiljöer

fick hjälpa till med jordbruket och de sysslor som fanns runt omkring en bondgård, det fanns inget större utrymme för lek. Industrisamhället som på 1700-talet gjorde sitt intåg över västvärlden skilde starkt på arbete och lek, detta bidrog till att arbete och lek nu sågs som varandras motpoler. Protestantismen, som under upplysningstiden på 1700-talet fick ett allt starkare fäste över Västeuropa, bidrog även den till att nedvärdera leken. Man ansåg att tiden som leken tog i förfogande slösades bort, för den tidens värderingar, på nöjen och glädjeämnen. Arbetet betraktades som det allra viktigaste och leken fick endast ske om den gynnade arbetsförmågan (Hangaard Rasmussen, 1993). Det är först under de senaste 20-25 åren som leken har blivit mer accepterat fenomen som bör tas på allvar.

Det har i sin tur medfört att synen på leken först i modern tid har fått en större och mer central roll i barnens liv. Detta beror på de samhällsförändringar som har skett. Idag ser vi leken mer som en naturlig och viktig del av barnens uppväxtförhållanden. Leken är något som sker här och nu för barnen och den är i ständig förändring. För oss kan det vara svårt att föreställa oss att leken inte alltid har haft den självklara platsen i barnens utveckling som den har nu, då man idag utgår från barnens perspektiv och man lägger större vikt vid barns inflytande. Det har lett till en förändrad syn på leken inom förskolan, gentemot hur den var för över 30 år sedan.

6.8 Kommande styrdokument

Under tiden denna rapport skrivs har regeringen givit utbildningsdepartementet i uppdrag att arbeta fram nya läroplaner för skolor samt förskolor. För förskolans kommande läroplan vill man från regeringshåll lägga mer vikt på lärande processen, men även att den fria leken ska få större utrymme i verksamheten. Den kommande läroplanen väcker nya frågeställningar kring hur detta kan ske rent praktiskt då barngrupperna ökar markant. Det hela är av intresse för vårt arbete då vi lägger fokus på hur stor plats leken har i förskolan idag. Förslaget om den nya läroplanen finns tillgänglig bland de publikationer som skolverket förfogar över via sin hemsida. Vi har därför haft tillgång att studera den närmare i sin helhet, och sett de förslag som ligger till grund för den.

6.9 Kritisk granskning

Vi anser att våra VFU-platser har varit bra exempel för vår undersökning, då pedagogerna, precis som vi, ser leken som en viktig del i barns utveckling. Dock har vi fått en känsla av att vi har fått lite för bra svar från informanterna. Kan det vara så att de gett oss de svar som de trott att vi söker efter? Detta är inget som vi anser oss kunna gå vidare. Det får därför förbli en obesvarad fråga.

Eftersom denna studie endast har två förskoleverksamheter i fokus kan man ifrågasätta undersökningens validitet då det är en så pass begränsad undersökningsgrupp. Man bör även förhålla sig kritisk till de svar vi fått under intervjutillfällena, då man aldrig kan förutsätta att de svar vi fått är helt utan påverkan från yttre faktorer. Vi anser dock att de svar vi fått på våra intervjufrågor samt de frågeställningar vi haft för vårt arbete har varit utförliga och lärorika för oss som studenter och för vår egen syn på lekens betydelse. De frågeställningar vi haft som utgångspunkt i arbetet har belysts genom arbetets gång och väckt nya frågor hos oss själva om leken.

Under de första observationerna vi genomförde hade vi till en början problem med att hålla oss utanför leken. Detta tror vi beror på vår ovana att genomföra observationer och vi har under lärarutbildningens gång fått tillfälle att prova på olika varianter av observationstekniker. Genom att rannsaka oss själva efter de första observationerna kom vi fram till att vårt

deltagande i leken inte skulle gynna vår undersökning och vi fick därför ta ett steg tillbaka vid nästa observationstillfälle. Vi valde medvetet att ta ett steg tillbaka för att få en bättre överblick om det som skede i leken, för att själva inte bli för involverade i lekarna. Under dessa observationer har vi fått en bättre inblick hur de bör ske för att de ska bli ett bättre underlag för undersökningens syfte. Vi fokuserade inte på enskilda barn, utan mer på pedagogernas samspel med barnen, och vad barnen gjorde tillsammans i grupp, för att få en bättre insyn i vad pedagogernas roll var vid lektillfällena. Att observera är inget som är en naturlig del av ens liv, utan det krävs träning och tid för att finna den teknik som passar bäst för den specifika situationen man ställs inför.

6.10 Förslag till fortsatt forskning

Denna undersökning är genomförd på två förskolor och har gett oss en ökad förståelse för hur pedagogerna, som deltagit i undersökningen, använder sig av leken som ett pedagogiskt verktyg i verksamheten. Då detta är en relativt begränsad undersökning av enbart två förskolor är de resultat vi kommit fram till endast relevanta för just dessa förskolor och pedagoger och kan därför inte generaliseras till andra förskolor och andra pedagoger.

Som uppföljning skulle man kunna fördjupa sig ytterligare genom att involvera fler antal pedagoger och förskolor i dessa olika miljöer, som stadsmiljö kontra landsortsmiljö. Det hade varit av intresse att även tillfråga rektorer och andra yrkesgrupper inom förskolans verksamhet.

Det hade varit intressant att undersöka motsatsförhållandena mellan de privata - och kommunala förskolorna och se om de finns någon skillnad i deras syn på leken. Detta hade kunnat vara intressant utifrån den aspekten att de privata förskolorna möjligtvis har tillgång till mer resurser än vad de kommunala förskolorna har. Det kan vara av intresse att jämföra de kommunala förskolorna med en förskola med en annan pedagogisk inriktning som till exempel Montessori. Man skulle även kunna utöka observationerna genom att använda sig av olika artefakter, så som till exempel videokamera. Med hjälp av videokameran kan man filma längre perioder och på så sätt få en mer specifik inblick över hur pedagogerna faktiskt arbetar. Vi tror att man som pedagog till en början kanske känner sig pressad till att visa upp sitt arbete och verksamheten på ett så positivt sätt som möjligt och väljer kanske därför att arbeta på ett sätt som inte ter sig naturligt just då. Istället försöker pedagogerna att arbeta på det sätt som de tror gynnar undersökningen.

Eftersom det utarbetas en ny läroplan för förskolan hade det varit intressant att följa upp denna undersökning igen inom några år. Den nya läroplanen har då troligtvis börjat gälla och det skulle vara av intresse att se vad det skulle innebära för förändring i det pedagogiska arbetet. Leken har en ännu tydligare roll i den kommande läroplanen och därför vore det intressant och veta om pedagogernas arbetssätt med den skulle komma att ändras.

6.11 Slutreflektion

Då samhället är i ständig förändring måste vi som blivande pedagoger anpassa vår pedagogiska grundsyn efter de rådande normerna i samhället. Precis som leken så är även pedagogernas arbetssätt något som sker här och nu. Det har varit intressant och utmanande att ta del av de tillfrågade pedagogernas syn på leken och se hur de arbetar med den. Vår fokus i detta arbete har varit att synliggöra, både för oss själva men även för pedagogerna, hur de arbetar med leken i sitt upplägg av verksamheten. Det var givande att se vad barnen valde att ta upp i sina lekar och vilka roller de intog. Det var även tillfredställande att se den positiva miljön som barnen vistades i.

Det vi kommer att ta fasta på för vår egen del efter detta arbete är att vi i vårt kommande yrke verkligen vill bemöta barnen på ett sådant sätt att vi inte avbryter dem i deras lek. Det är något som vi själva inte har reflekterat över tidigare, men det är något vi kommer ha i åtanke för vårt framtida yrke som pedagoger inom förskolan.

7 Referenser

7.1 Böcker

- Andersson, Bengt. (1992). *Som man frågar får man svar*. Kristianstad.
- Bjørndal, Cato R.P. (2005). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber.
- Carlgren, Ingrid. (red.) (1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, Olga. (2001). Sociokulturella teoriperspektiv på kunskap och lärande. I Dysthe, Olga (Red.), *Dialog, samspel och lärande*. (s.31-74) Lund: Studentlitteratur.
- Edenhammar, Karin & Wahlund, Christina. (2000). *Utan lek ingen utveckling - metoder och förutsättningar för barns lek*. Bergs grafiska 2000 Rädda barnen. s. 21
- Granberg, Ann (2000). *Småbarns utevistelse*. Stockholm: Liber.
- Hangaard Rasmussen, Torben (1993). *Den vilda leken*. Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, Gunn (2006). *Elevens värld – Introduktion till pedagogisk psykologi*. (Fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Jerlang, Espen (red.) (2008). *Utvecklingspsykologiska teorier*. (Femte upplagan). Stockholm: Liber.
- Johansson, Eva (2001). *Små barns etik*. Stockholm: Liber
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2007). *I lekens värld*. Stockholm: Liber.
- Lenz, Taguchi, Hillevi (1997). *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: HLS Förlag.
- Lillemyr, Ole Fredrik (2002). *Lek – upplevelse - lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.
- Lindqvist, Gunilla (1999). *Vygotskij och skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla (2002). *Lek i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Löfdahl, Annika (2004). *Förskolebarns gemensamma lekar*. Lund: Studentlitteratur.
- Piaget, Jean (2008). *Barnets själsliga utveckling*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag.
- Pramling, Samuelsson, Ingrid & Asplund, Carlsson, Maj (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber.

Pramling, Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.

Sommer, Dion (2005). *Barndomspsykologi – Utveckling i en förändrad värld*. (andra reviderade upplagan) Runa förlag.

Stern, Daniel N (2000). *Spädbarnets interpersonella värld*. Stockholm: Natur och Kultur.

Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken - ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för förskolan: Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.

Vygotskij, Lev (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB.

7.2 Elektroniskt material

Skolverket

Grupper i förskolan – en kartläggning våren 2001 (2002). Hämtat 2010-05-20, från http://www.skolverket.se/content/1/c4/10/65/grupper_forskolan.pdf

Förslag till förtydligande i läroplanen för förskolan (2009). Hämtat 2010-05-20, från http://www.skolverket.se/content/1/c6/01/54/90/Slutrapport_till_regeringen_forskolans_laroplan.pdf

8 Bilagor

8.1 Frågor till intervjun

1. Vad heter du och vad har du för utbildning?
2. Hur länge har du arbetat inom förskolans verksamhet?
3. Hur länge har du arbetat på denna förskola?
4. Anser du att leken är viktig? Motivera varför!
5. Vad är lek enligt dig själv?
6. Hur ser du som pedagog på lekens betydelse för barns lärande?
7. Använder du som pedagog leken som ett pedagogiskt verktyg? Beskriv hur!
8. Kan du ge exempel på hur ni i verksamheten använder den fria leken och styrda leken?
9. Vad tror du att barnet/barnen lär sig med hjälp av leken?

8.2 Information till Föräldrar

Information till Föräldrar

Vi är två lärarstudenter som läser vår sista termin på lärarutbildningen med inriktning mot förskola och skola vid Göteborgs Universitet och skriver för närvarande vårt examensarbete. Vi vill i vårt examensarbete analysera och utvärdera leken som pedagogiskt verktyg i förskolans miljö. Syftet med detta arbete är att få en överblick på lekens betydelse för barnens utveckling inom en rad olika områden t.ex. barnens utveckling av språket.

Som underlag för vårt arbete kommer vi att observera barnen där de leker och behöver därför ert medgivande till att använda oss av ert barn i undersökningen. Barnet kommer att förbli anonymt och vi kommer att använda oss av fingerade namn. Ni har rättigheten att när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning. Ni har självklart möjlighet att ta del av det slutresultatet.

Om ni har några funderingar eller frågor kan ni ringa eller vända er till oss via mail.

Tack på förhand!

Anders Nilsson
Diana Grumic

xxxxx@hotmail.com
xxxxx@hotmail.com

xxxx - xxxxx
xxxx - xxxxx

Medgivande

Jag _____ godkänner att mitt barn _____ deltar i observationen under våren 2010.

Jag _____ godkänner **INTE** att mitt barn _____ deltar i observationen under våren 2010.

Namnsteckning:

8.3 Information till pedagoger

Information till pedagoger

Vi är två lärarstudenter som läser vår sista termin på lärarutbildningen med inriktning mot förskola och skola vid Göteborgs Universitet och skriver för närvarande vårt examensarbete. Vi vill i vårt examensarbete analysera och utvärdera leken som pedagogiskt verktyg i förskolans miljö. Syftet med detta arbete är att få en överblick på lekens betydelse för barnens utveckling inom en rad olika områden t.ex. barnens utveckling av språket.

Som underlag för vårt arbete kommer vi att använda oss av intervjuer och behöver därför ert medgivande till detta. Själva intervjun består av ca 9 frågor och dessa kommer att skickas ut till er i god tid inför intervjudagen, detta så att ni har god tid på er att förbereda er. Vi beräknar att intervjuerna tar ca 30 min.

Denna undersökning kommer endast att användas i vårt arbete och ni har självklart möjlighet att ta del av det slutresultatet. Ni kommer att förbli anonyma då vi kommer att använda oss av fingerade namn. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning. Ni har självklart möjlighet att ta del av det slutresultatet.

Om ni har några funderingar eller frågor kan ni ringa eller vända er till oss via mail.

Tack på förhand!

Anders Nilsson
Diana Grumic

xxxxx@hotmail.com
xxxxx@hotmail.com

XXXX - XXXXX
XXXX - XXXXX

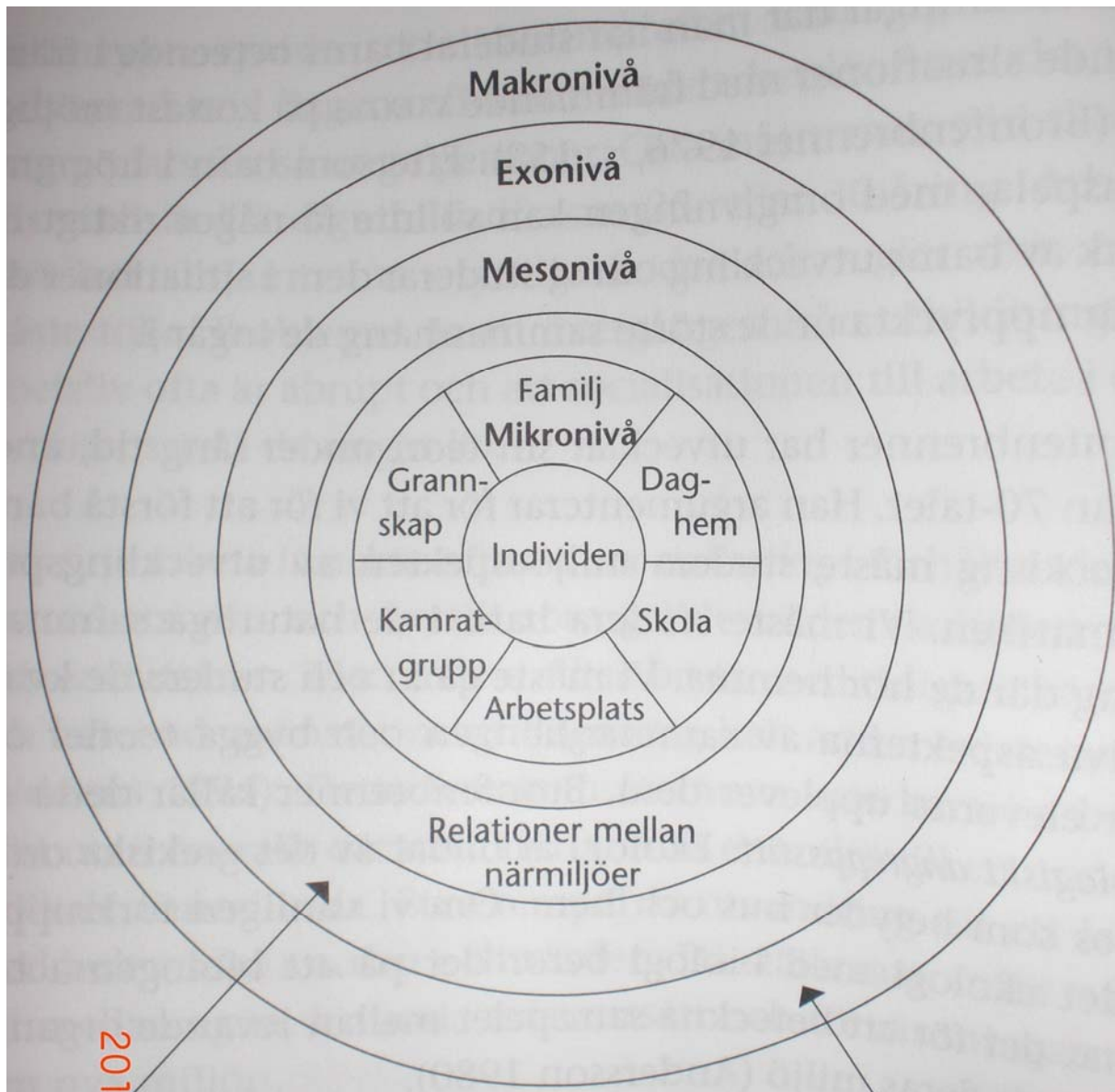
Namnsteckning:

E-mail:

8.4 Bronfenbrenners modell

(Imsen 2006:74)